

IN DE HOEK GEDWONGEN

Waar staan wij voor, en hoe komen we daarmee weg? Lykele Muus verkent de grens tussen representeren en liegen aan de hand van een rapper, een demonstrante, een acteur en een theaterdialogoog over Muhammad Ali / Cassius Clay.

Lykele Muus

I.

In een commissie die bepaalt welke op jongeren gerichte culturele projecten wel of geen subsidie krijgen, zit een rapper. Uit Amsterdam-Noord. Hij weet niet precies wat subsidie betekent - waar het voor staat - en spreekt een andere taal dan de wethouder, dat wil zeggen: inhoudelijk verstaan ze elkaar niet. Als aan hem gevraagd wordt waarom hij in de commissie zit, antwoordt hij: "Ik *represent* de hiphopscene." Het is heel goed dat hij in de commissie zit, want hij heeft straatervaring en de hiphopscene is een belangrijk onderdeel van de moderne jongerencultuur. Als de andere commissieleden discussiëren over het belang van het onderzoek van een bepaald project of de educatieve waarde ervan, kan hij ze vertellen of het wel *dope* genoeg is of niet. "Deze shit is misschien educatief, maar hun stijl is *wack*. Kinderen *diggen* dit niet."

Om kwaliteit te kunnen beoordelen, moet je blijkbaar de taal van de doelgroep spreken. En alle gesubsidieerde kunst moet een doelgroep hebben.

Op het toilet van de Bitterzoet stond ik een keer naast een jongen te pissen die zong, op een bekende voetbalmelodie: "Omarmd, door de urban-scene! Omarmd, door de urbanscene!" Dit heeft er verder niks mee te maken, maar daar moest ik opeens aan denken.

II.

Er bestaan religies en levenswijzen waar wij geen weet van hebben, omdat ze niet in discussie gaan met andere religies en levenswijzen. Ze zijn niet zo groot als de Islam, of de antroposofie, of de overtuiging dat het beter is om geen vlees te eten, maar ze bestaan wel. Wat al die onder de oppervlakte gehouden overtuigingen precies zijn, zullen we nooit weten, omdat ze niet gerepresenteerd worden in de samenleving. Er is geen plaatsbekleder, opperherder of bisschop van mijn eigen religie. Dat ben ik zelf. Ik kan er voor kiezen om reclame te maken voor een zelfbedachte levensinstelling, zoals subculturen doen. Eerst komt er een muziekstijl, dan een bepaalde drug, gevolgd door een dichtgeknoopte blouse. Kwaliteitsespresso. Subcultuur. Het is maar de vraag of ik aanhangers zal vinden, maar vanaf het moment dat ik die levensinstelling *representeer*, bestaat hij ook.

De vrouw die onlangs gearresteerd werd omdat ze demonstreerde tegen de monarchie, is volgens de berichtgeving geen vrouw met een kartonnen bordje, maar een antimonarchist. Ze staat ergens voor. Ze is de representatie geworden van haar eigen mening.

III.

In die subsidiecommissie zit ook een bekende acteur. Hij is de veertig gepasseerd, zijn dochters puberen en zijn vrouw beschuldigt hem van overspel, waar hij zich inderdaad schuldig aan maakt. Na het spelen van een voorstelling, ontmoet hij in de foyer zijn therapeut en diens vrouw, die hem bedanken voor de kaartjes en de mooie avond. Ze hebben een mooie avond gehad, zeggen ze. "Fascinerend, dat zulke stukken na - wat is het? twee-, driehonderd jaar? - nog steeds gespeeld worden," zegt de therapeut. "Ik weet nog wel dat wij op het gymnasium vroeger *Britannicus* bespraken," zegt zijn vrouw, denkend aan vroeger. "Goh." Omdat het zijn therapeut is en omdat ze maar blijven staan, bestelt de acteur een drankje voor ze. Hij heeft twee muntjes gekregen en betaalt het derde wijntje met een briefje van vijf.

“Je zei dat het een moderne voorstelling was,” zegt de therapeut.
 “Zeker. Is het ook.”
 “Maar... ik begrijp het niet. Het is toch een klassieke tekst?”
 “Ja. Nee. Dat klopt, maar de encenering is heel modern. Die muziek, ook.”
 “Bombastisch,” knikt de vrouw van de therapeut.
 Heel even lijkt het op een fel gesprek uit te draaien als de therapeut beweert dat de inhoud van het stuk toch nog steeds dezelfde is als vroeger en de acteur tegenwerpt dat de tijden veranderd zijn, de actualiteit heeft de betekenis van de inhoud veranderd. “Vroeger ging het over macht, nu gaat het over zaken als de occupy-beweging en... fraude, weet ik veel.” Maar meteen distantieert de acteur zich van zijn uitspraak en zegt hij dat hij gewoon zijn werk doet en dat het aan de regisseur is om iets met de voorstelling te willen zeggen.

Als de acteur een week later bij zijn therapeut in de zachte fauteuil wegzakt, valt de therapeut meteen met de deur in huis. “Je bent geen kunstenaar meer. Je bent een speelbal geworden.”

De acteur begint te huilen en zegt dat het moeilijk is om altijd maar te moeten vechten voor dat waar je van houdt, zo moeilijk. “Ik heb al zo lang geen voorstelling meer gemaakt, of rol gespeeld, waarin ik mijn hart voor esthetica - Jezus, dat woord heb ik lang niet gebruikt - mijn smaak, mijn visie, mijn.... Het is zo lang geleden dat ik *mijn* kunstenaarschap representeerde, dat ik niet meer kritisch durft te zijn over werk van collega's. Want zelf sta ik nergens meer voor.”

IV.

Het is 1964. Twee personages in verschillende ruimtes. JOHN is een Amerikaan. CASSIUS is Muhammad Ali.

JOHN

Dit is een mannenwereld, maar ik voed mijn kinderen op als een vrouw. Ik *ben* geen vrouw. Ik bescherm mijn kinderen. Zoals een haan zijn kippen.

CASSIUS

Een haan kraait alleen als hij het licht ziet. Ik heb het licht gezien. En ik kraai.

JOHN

Mijn kinderen zijn het belangrijkste voor mij, dat zal altijd zo blijven. Een kat schept op over zijn staart. Zo is het nou eenmaal. Ik ben een mensenman. Ik werk in een vijfsterren hotel in Boston. Hele belangrijke gasten hebben wij gehad. Senator Kennedy logeerde bij ons. Ik was er bij toen Cassius Clay zijn horloge verloor.

CASSIUS

Rivieren, vijvers, meren en beekjes - ze hebben andere namen, maar ze bevatten allemaal water. Net als religies - ze bevatten allemaal de waarheid.

JOHN

Geweldige man. De grote Cassius Clay. Zoals die man... Vanaf zijn wereldkampioenschap heb ik geen wedstrijd gemist.

CASSIUS

Boksen is een grote groep blanken mannen die kijken naar twee vechtende negers.

JOHN

Hij logeerde bij ons. En hij was zijn zilveren Rolex kwijt. ZO'N Rolex. Die man heeft natuurlijk ook ZO'N pols. De hele tent op zijn kop. Iedereen zoeken, niemand kon dat ding vinden natuurlijk. En hij - Cassius - hij bleef kalm. Wat een beer. Daar zat-ie, in de salon. Met z'n benen over elkaar. Te lezen. Al het personeel in rep en roer. Wij zijn natuurlijk de enigen met de kamersleutels. Iedereen werd gek. Als er iemand was met wie je geen ruzie wilde... Maar ik niet. Ik bleef kalm. Net als Cassius.

CASSIUS

Het is het herhalen van bevestiging dat leidt tot geloof. Als dat geloof een diepe overtuiging wordt, gaan er dingen veranderen. Je moet liegen tegen jezelf. Ik zei '*ik ben de beste*' voordat ik wist dat ik het

was. Als je het vaak genoeg zegt, overtuig je zelfs jezelf. Gras groeit, vogels vliegen, golven maken deuken in het zand. Ik stomp mensen in elkaar.

JOHN

Hij moest dát horloge terug. Is natuurlijk gewoon gestolen, dachten ze. Al lang niet meer te achterhalen, zeiden ze. Ik vond hem. Omdat ik zo kalm bleef. Gewoon rustig om je heen kijken, dan vind je dingen. Aan de zijkant, op de zesde, waar het tapijt wat hoger was. Daar lag het. Vlak naast de kamer van Cassius, waar iedereen al gezocht had. Ik heb het ding opgepakt en ben er mee naar m'n baas gerend. Geef jij het maar aan hem, geef jij het maar, zegt ie.

- Wie? Ik?

Jij bent toch zo'n groot fan van hem? Ga maar brengen, zegt ie

- Ik? Het horloge van Cassius Clay?

Voor ik het weet sta ik recht voor zijn neus. Ik scheet in m'n broek. Terwijl ik minstens net zo oud was als hij. Ik ben een vent, zeg ik tegen mezelf. Ik ben een vent. Een haan. En hij ook. Hij is ook een vent... Amerikanen, dat zijn we. En we zijn allebei een vent.

CASSIUS

Sallaam Allaikoum

JOHN

Mr. Clay...

CASSIUS

Kom binnen jongen
Kom binnen

JOHN

U... Mister Clay. U bent de beste.

CASSIUS

Hell yeah

JOHN

Ja. Natuurlijk.

CASSIUS

Jij werkt hier?

JOHN

Yes, sir

CASSIUS

En je bent nu aan het werk

JOHN

Yes, sir

CASSIUS

En je komt mij storen, terwijl ik hier zit te lezen, om mij te vertellen dat ik de beste ben?

JOHN

Het spijt me

CASSIUS

Spijt is voor verliezers

JOHN

Het... spijt me

CASSIUS

Wat?

JOHN

Ik heb uw horloge gevonden, Mr. Clay.

CASSIUS

Mijn naam is Muhammad

JOHN

Mister Clay... Dit is toch uw horloge...

CASSIUS

Ik ben blij dat uw mijn horloge heeft gevonden. Ik ben dankbaar dat u begrijpt dat eerlijkheid een...

JOHN

Dit horloge is van Cassius Clay. U bent Cassius Clay.

CASSIUS

Beste meneer, dat horloge is van mij. U kunt het me teruggeven, maar u mag het ook houden. Zo lang u mij met rust laat, kan het me niet schelen hoe laat het is. Maar mijn naam is niet Cassius Clay.

JOHN

Maar aan hém moet ik het teruggeven. Ik heb het gevonden.

CASSIUS

Je piept als een vogel

JOHN

Meneer... Ik werk hier...

CASSIUS

Als je me dat al niet eerder had gezegd, zag ik het wel aan je uniform.

JOHN

U bent Cassius Clay. Iedereen weet dat. Het hele hotel.

CASSIUS

Mijn naam is Muhammad Ali

JOHN

Wat doet u in de kamer van Cassius Clay. Dit is de suite van Mr. Clay.

CASSIUS

Wat is je naam?

JOHN

Mijn naam. John.

CASSIUS

Ik ben Muhammad Ali. Moet ik je John noemen?

JOHN

John. Mijn vrienden noemen me John.

CASSIUS

Mijn naam is Cassius Marcellus Clay. Maar mijn vrienden noemen mij Muhammad.

JOHN

Ik wil Mr. Clay spreken.

CASSIUS

Praat met Muhammad.

JOHN

Ik ken u niet.

CASSIUS

U kent Cassius Clay ook niet.

JOHN

Iedereen kent Cassius Clay. Wereldkampioen zwaargewicht. Float like a butterfly...

CASSIUS

Sting like a bee. Iedereen kent Cassius Clay.

JOHN

Wat heeft u met hem gedaan?

CASSIUS

Cassius Clay bestaat niet meer.

JOHN

Ik ga de beveiliging halen

CASSIUS

Waarom?

JOHN

U bent een dief!

CASSIUS

Van wat?

JOHN

Van... Cassius Clay.

CASSIUS

Ik heb Cassius Clay gestolen?

JOHN

Hoe komt u hier binnen?

CASSIUS

Zoals iedereen een hotelkamer binnenkomt.

JOHN

Dit is de hotelkamer van de wereldkampioen boksen. U kunt beter snel weggaan.

CASSIUS

Is ie groot?

JOHN

Behoorlijk.

CASSIUS

Sterk?

JOHN

Sterk. Snel. Dodelijk. Wereldkampioen zwaargewicht. U kunt beter weggaan. Hier gaat u spijt van krijgen.

CASSIUS

Spijt is voor verliezers.

JOHN

Ik waarschuw u, meneer. Ik haal de beveiliging.

CASSIUS

Aan wie gaat u dat horloge geven?

JOHN

Aan Cassius Clay.

CASSIUS

Niet dat ik dat horloge per se terug wil - het is geen echte Rolex - maar wat moet ik doen om jou ervan te overtuigen dat hij voor je staat. Dat ik Cassius Clay ben geweest Moet ik je knock-out slaan? Waarom weet je zeker dat Cassius Clay, Cassius Clay is? Omdat hij zei dat hij Cassius Clay was? Maar nu zegt hij: ik heet Muhammad. Muhammad Ali.

V.

Het is mij nooit gelukt de betekenis van een tekst of een voorstelling beter te benoemen dan de voorstelling zelf. Tijdens het schrijven niet, maar ook na de première niet.

De regisseur herkent in deze Frans classicistische soap de psychische lamgeslagenheid van zijn eigen generatie die zich opkrult in zelfbeklag. Deze zin komt van de flyer van Bérénice, de afstudeervoorstelling van Olivier Diepenhorst, erg mooie voorstelling overigens, maar waarom is zo'n tekst nou nodig?

Toen ooit aan Armando werd gevraagd een bepaald schilderij te verklaren zei hij: “Als ik dat doe, had ik het niet hoeven te schilderen.” Het is onmogelijk om op papier te zetten wat een voorstelling betekent, beoogt of wat zijn ‘plaats is in de maatschappij’, hoe eloquent of visionair een je ook mag zijn. Toch is het, door veranderingen in het cultuurbeleid, als theatermaker en schrijver mijn plicht geworden om mijn werk te vertegenwoordigen, te verklaren en te verkopen, nog voor ik eraan begonnen ben. Ik ben verplicht om alles wat ik maak te representeren. Ik mag niet twijfelen, ook niet als twijfel de basis is van mijn denken en mijn denken de basis van mijn werk. Stap ik na afloop van een voorstelling de foyer in, dan moet ik de voorstelling ‘zijn’. Als ik zeg dat ik een tekst schrijf omdat het me ontroert, maar ik weet niet waarom, dan kom ik daar ‘niet mee weg’.

Ik moet kiezen wat ik vind. Ik moet kiezen wat ik voel. En ik moet het kunnen uitleggen.

Ik doe mijn best aan deze eisen te voldoen, maar soms kan ik helaas niet anders dan liegen. Soms kan ik alleen nog maar bluffen - omdat ik het als kunstenaar prettig vindt om niet altijd precies te weten wat ik doe - en vervolgens mijn best doen die bluf om te zetten in waarheid, maar helaas heeft Nietzsche gelijk: *“Words are but symbols for the relations of things to one another and to us; nowhere do they touch upon the absolute truth.”*

